

WSTĘP

Kultura masowa była i nadal pozostaje ważnym tematem humanistyki, szczególnie dotyczy to krajów słowiańskich. Teksty zamieszczone w niniejszym tomie poświęcone są różnym aspektom kultury masowej w Rosji, Bułgarii, Chorwacji, Serbii i Ukrainie. W nauce tych krajów nadal stanowi wciąż płodny i twórczy obszar badawczy. Wiele zostało jeszcze do wyjaśnienia, zarówno gdy idzie o problematykę teoretyczną, jak i katalogowanie, opisywanie i interpretowanie sfer, dziedzin i form jej obecności. Należy zwrócić uwagę na dwa podstawowe problemy: kwestię terminologiczną oraz jej specyfikę w kontekście kultury zachodniej. Niezwykle istotne jest też zagadnienie adresata – uwzględniamy wówczas strukturę, hierarchię społeczną.

Ze względu na stratyfikację kulturową uwzględniać należy odmienną kulturę masową od kultury wysokiej (kultura elit), z drugiej zaś strony, od kultury niskiej, choć granica między nimi nie została w pełni zakreślona. Możliwe jest – w pewnych przypadkach – ich wzajemne przenikanie się, zachodzenie na siebie. Skomplikowane jest zagadnienie stosunku kultury masowej do kultury popularnej. Wielu badaczy skłonnych jest traktować oba pojęcia jako synonimiczne, stosowane zamiennie, jednak stanowisko takie z metodologicznego punktu widzenia wydaje się błędne: stanowią one bowiem dwa autonomiczne typy kultury, które łączy fakt, że są zorientowane egalitarnie, demokratycznie. Podczas gdy kultura masowa adresowana jest do wszystkich, bez względu na przynależność narodową i umiejscowienie socjalne, kultura popularna dostępna jest – ze względu na jej poziom intelektualny i walory estetyczne – tylko dla pewnej części społeczeństwa.

W przypadku kultury rosyjskiej zwraca uwagę problem stosunku kultury masowej do kultury ludowej. W nauce rosyjskiej dominuje pogląd, że kultura masowa i ludowa, ze względu na zawartość i funkcje, stanowią dwa autonomiczne obszary.

Wśród badaczy zachodniej kultury masowej dominuje zgodne przekonanie odnośnie do jej genezy i miejsca powstania: narodziła się ona w Stanach Zjednoczonych w latach dwudziestych–trzydziestych XX w. Wtedy nastąpiło jej pełne uformowanie, choć już wcześniej zauważyć można było sygnały, które doprowadziły w rezultacie

do pełnego uformowania kultury masowej. Niektórzy badacze rosyjscy doszukują się początków kultury masowej w Rosji w drugiej połowie XIX stulecia. Błąd metodologiczny takiego stanowiska polega na tym, że istota kultury masowej i jej oddziaływanie mylone są z umasowieniem kultury. Faktyczny rozwój kultury masowej łączyć trzeba z epoką radziecką, z narodzinami społeczeństwa typu mobilizacyjnego. Wtedy właśnie, po wprowadzeniu w Rosji nowego systemu, rodzą się społeczeństwo masowe i kultura masowa. Nowa władza głosiła, że jest władzą mas i to one są adresatami kultury, socjalnie zorientowanej na potrzeby klasy, która wcześniej nie miała do niej dostępu. W Rosji po upadku systemu komunistycznego badania dotyczą nie tylko epoki radzieckiej, coraz bardziej obejmują one współcześnie kształtującą się kulturę masową.

Lucjan Suchanek